

Değişim, Modernleşme
ve Darbeler

Mustafa Said İşeri

“Batı’nın tüm sömürgelerinde uygulandığı gibi ülkemizde de değişimler devlet gücüyle yapılmıştır. Osmanlı’da devlet ile ordu tamamıyla özdeşleşmiş bir sisteme sahiptir.”

Varlık aleminde değişmeyen tek bir şey varsa o da değişimin kendisidir. Kainat hayret ve ürperti uyandıran bir faaliyetle sürekli halden hale, şekilden şekle çevrilmektedir. Asırlar, seneler, günler hatta saatler sayısınca, yıldızlar aleminden elementler alemine uzanan sayısız farklı kainatlar zamanın karelerinde yerlerini almaktadır. Hiçbir şeyin yerinde sabit durmamasında ve hayret uyandıran süratli bir değişime tabi tutulmasında yatan sır nedir? Fen ve felsefenin –günümüze ulaşan bütün birikimiyle– açıklamakta aciz kaldığı bir hakikattir, kainatın değişmeyen değişim ve faaliyet hakikatleri.

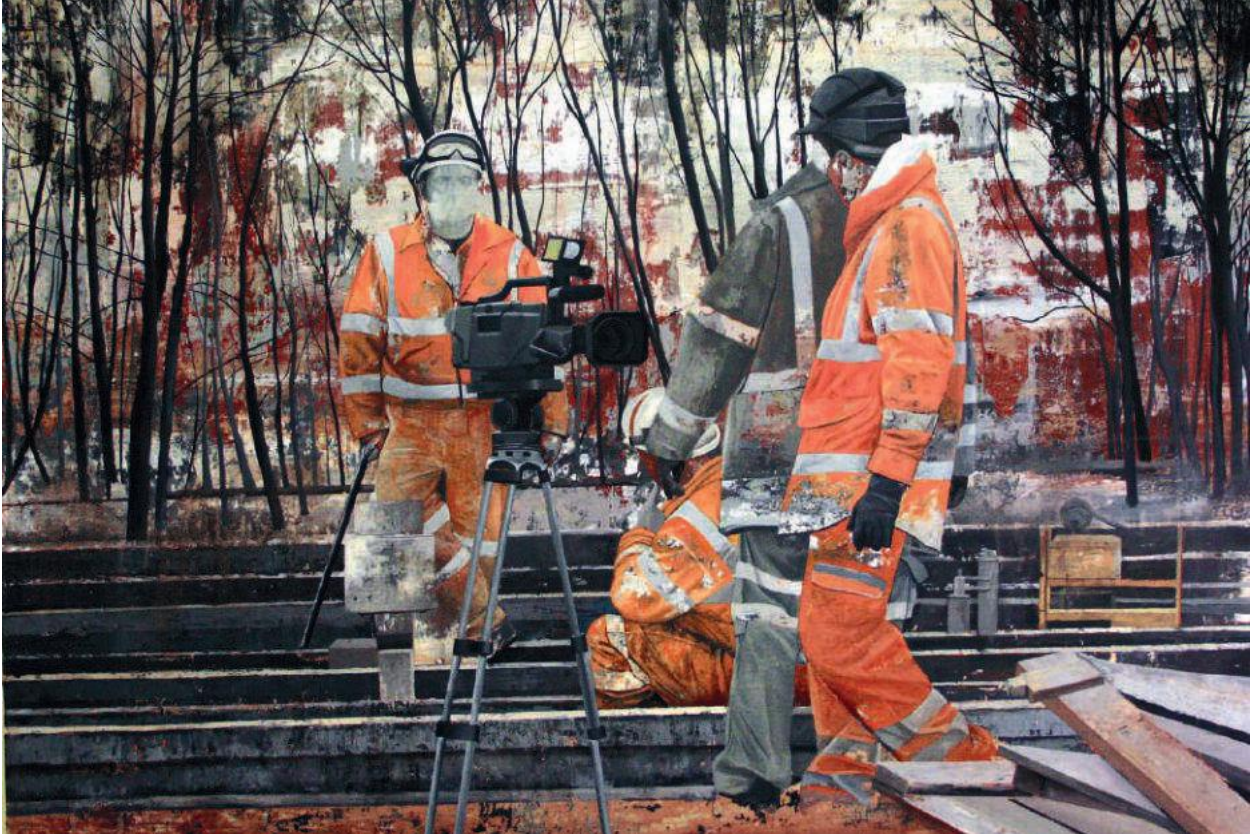
Varlıklar alemindeki bütün değişimlerde bir “iştihak” vardır. Zerrelere kuşlara ta yıldızlara ve galaksilere kadar canlı-cansız her şey yaratılış kanunlarına şevk ve lezzetle itaat ederler. Bu gerçek insan için de geçerlidir. İnsan fıtrati hem birey olarak hem de toplumsal açıdan değişime meyillidir. Çocukluktan, gençlikten ihtiyarlığa doğru beden sürekli değiştiği gibi ruhen de tekamül etmeye iştihakı vardır.

Zerrelere, bulutların, gezegenlerin rotaları olduğu gibi tarihin ve toplumsal değişimlerin de bir rotaları vardır. Mesela bir açıdan bakıldığında insanlık tarihinin gelişim devirlerini beşe ayırmak mümkündür: “Vahşet ve bedeviyet devri”, “memlukiyet devri”, “esir devri”, “ecir devri” ve “malikiyet ve serbestiyet”. Her devir birçok zulüm ve haksızlıkların yaşanmasıyla bir sonraki devrenin bir basamağı olmuş ve öncekine göre insanlığa ve medeniyete daha liyakatli bir mahiyet kazanmıştır.

Değişimin Dinamiği ve Modernleşme

İnsanlık kervanı “gelişme” ve “ilerleme” yolunda adım adım yürüyerek istikametli bir yolu takip ederken, farklı toplumların kurmuş oldukları medeniyetler dairesel bir yörüngeyi takip edercesine ilerleme/gerileme hallerini yaşamışlardır. Fakat gerileme devrini yaşayan bir medeniyet bile insanlık ailesinin ortak ilerlemesinden kopmadığından en başa dönmemiştir. Helezonik bir hareketle ilerleyen bir sistemin içinde geriye doğru gidilse bile, bu durum hızla ilerleyen bu sistemin kolektif ilerlemesi yanında önemsenmeyecek derecede küçüktür. Bediüzzaman Said Nursi galaktik sistemler ile toplumsal olaylar arasındaki değişim süreçlerinin benzerliğini şöyle özetler:

“Evet, bakınız, zaman hatt-ı müstakim üzerine hareket etmiyor ki mebbe ve müntehası birbirinden uzaklaşsın. Belki küre-i arzın hareketi gibi bir daire içinde dönüyor. Bazen terakki içinde yaz ve bahar mevsimi gösterir. Bazen tedenni içinde kış ve fırtına mevsimini gösterir. Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi, nev-i beşerin dahi bir sabahı, bir baharı olacak inşaallah. Hakikat-i İslamiyenin güneşiyle, sulh-u umumi dairesinde hakiki medeniyeti görmeyi rahmet-i İlahiyeden bekleyebilirsiniz.”

Değişim, ilerleme, mükemmelleşme bir derecelenmedir aslında. Derecelerin oluşabilmesi ise zıtlar ve nispi hakikatlerin varlığını gerektirir. Tezatlar dünyasında yaşıyoruz. Güzel ile çirkinin, iyi ile kötünün, faydalı ile zararlının hamur gibi yoğrulmuş birbirine karıştırıldığı bir imtihan ve tecrübe dünyasında. Böyle bir dünyada ise her etkinin bir tepkiyi doğurması da kaçınılmazdır. Fakat bu tepkiler her ne kadar negatif, zararlı, şer gibi görünseler bile sonuçları itibarıyla pozitif, faydalı ve hayırlı birer netice olmaktadır. Gerek tabiat olaylarında gerekse toplumsal hadiselerde zıtlıkların varlığı olumsuz sonuçlardan çok daha fazla olumlu sonuçların ortaya çıkmasına hizmet etmektedir. Mesela hareketi zorlaştıran sürtünme ya da yerçekimi kuvvetinin faydaları ve hikmetlerinin yanında zararları ve olumsuzlukları ihmal edilecek derece küçüktür. Bunun gibi belirli sınırların içinde kaldığı müddetçe –her ne kadar istenmeyen sonuçlar da olsa–sosyal hadiselerdeki tepkiler ve tepkiselliğin varlığı dengeleyici rolü ve kontrol mekanizmasına işlerlik kazandırması gibi birçok olumlu sonuçları sebebiyle yadsınmaması gereken bir meseledir.

Sosyal bilimlerde kullanılan birçok kavram gibi “teпки” ve “irtica” terimleri de olumsuz olarak aşağılayıcı bir anlamda değil nötr olarak “karşı etki” ve “eskiye özlem” anlamlarında kullanılır. Modern toplumalarda “gerici” kelimesi psikolojik veya

biyolojik alçalış ile hiçbir alakası olmayan içtimai bir görüş tarzını temsil eder yahut Parlamento mücadelesinde milletvekillerinin oturdukları yere göre sağ, sol, aşırı sağ, aşırı sol adlarını alır. Aşırı soldan aşırı sağa kadar bu derecelerden hiçbiri tam organizasyonunu bulmuş bir cemiyette menfi, pejoratif, çirkin bir mana ifade etmez. Hatta bu cereyanlar meslek zümreleri, sınıf tesianütleri tam olan bir cemiyetin temin ettiği içtimai muvazeneler içerisinde fikir çeşitliliği ve münakaşa imkanları sayesinde medeni hürriyetleri ve hoşgörölülüğü temsil ederler. Sürekli ilerleme fikrinin hakim olduğu Batı medeniyeti, ilkel kabul ettiği diğer toplumlar için kendini ulaşılmaması gereken bir ideal olarak sunar. Her yerde ve her zamanda uygulanabilir olma iddiasıyla kendisine evrensellik atfeder. Buna bağlı olarak toplumların modernleşmedeki temel amaçları, Batı'nın tanımladığı şekliyle, muasır medeniyet seviyesini yakalamak olarak belirlenir. Türk modernistlerinin de sonuna kadar bağlı kaldıkları bu ideali gerçekleştirmek için ise özel yaşamın en mahrem alanlarına kadar nüfuz etme hedefi güdüldü. Bu amacın başarıya ulaşmasında din ve dinden kaynaklanan, sosyal hayatın en olağan olaylarına kadar işlemiş dini ve İslami sembollerin (şair-i İslamiye) vicdanlar üzerindeki hakimiyeti en önemli engel olarak görülür. Toplumun dinini, geleneklerini temelden reforme etmeyi amaçlayan böyle bir hareketin

etkili olabilmesi için ise örgütlü büyük bir güç olan başta ordu olmak üzere bürokrasinin desteği temin edilmiştir. Tanzimat'tan itibaren modernleşme çabalarında ağırlığını sürekli hissettiren ordu, sivil toplumdan ayrı ve elit bir kimliğe sahip olmanın getirdiği misyonla Batıcı reformların en sadık bekçisi olma özelliğini kimseye kaptırmamıştır.

Türkiye deneyiminde özellikle Kemalist reformistlerin ilham kaynağı olan Aydınlanma dönemi modernlik düşüncesi kainatı organik bir yapı olarak değil belki matematik diliyle yazılmış, geometrik figürlerden meydana gelmiş, mekanik, cansız ve parçalar yığını olarak görür. Kainatın önceden belirlenmiş ilahi bir amaç ve bu amacı sürdüren kutsal bir düzeni olmadığını kabul eden modern düşünce, insan aklına varlığın parçalarını bir araya getirerek heveslerine ve menfaatlerine daha fazla uyan her tür yeni düzen kurmak yetkisini verir. Madem yeni düzeni kurmak yetkisi seküler insana aittir. Öyle ise akıl ve deneye kurulan profan düzene bir anlam ve amaç yükleme işi de yine insanın elinde olmaktadır. Başta insan olmak üzere bütün varlıkların birbirlerine hem hakim hem de mahkum ilahlar gibi görüldükleri bir kainat tasavvuruna sahip Pozitivist yaklaşıma göre ötekileştirdiği ve şeytanlaştırdığı diğer bütün düşünceler ve inançlar ilkel ve geri olarak kabul edilir. Şeytanlaştırılan ötekiler ise ya hile ya da zorbalıkla dize getirilmelidir.

Modernleşme Sürecinde Asker ve Siyaset

Toplumsal değişim ve gelişimin Batı'daki tabii seyri dört yüz yıl gibi uzun bir mücadeleden sonra gerçekleşmiştir. Tarihin doğrusal bir çizgi izlediği varsayımı diğer milletler için modernleşmenin dayatılmasına ve mutlaka yaşanması gereken bir süreç olarak görülmesine yol açmıştır. "Kalkınma", "ilerleme" ve "gelişme" gibi cazibedar kavramlar da Batılı olmayan milletlerin öncelikli hedefleri arasında en üst sıralarda yer almıştır. Fakat diğer ülkelerin modernleşebilmeleri için Batı'da oluşan şartların ortaya çıkmasını beklemek çok uzun bir zaman alacağından bu durum tercih edilen bir seçenek olmamıştır. Çoğu defa çözüm yolu olarak demokratik uygulamaları askıya alarak otoriter politikalar uygulamak suretiyle bu değişimler hızlı bir şekilde yapılmaya çalışılmıştır. Bu ise zorlayıcı bir dış etki gibi mekanik bir müdahaleye yol açtığından, modernleştirilmek istenen toplumu sıradan bir obje durumuna getirerek faydadan çok zarar verici sonuçları doğurmuştur. Batı'nın tüm sömürgelerinde uygulandığı gibi ülkemizde de değişimler devlet gücüyle yapılmıştır. Osmanlı'da devlet ile ordu tamamıyla özdeşleşmiş bir sisteme sahiptir. Devletin askeri yapısı nedeniyle bir kişinin hem askeri hem de sivil görevlere bakması, askerlerin modernleşme hareketlerinde ön plana çıkmalarını sağlamıştır. Savaşlarda alınan ard arda yenilgilerin sebebi

kabul edilen ve çöküşü haber veren siyasi ve askeri mekanizmaların Batı'daki standartlara çıkarılması aciliyet kazandığından ordunun yapılandırılması, modern silah ve eğitim eksikliklerinin bir an için giderilmesi en öncelikli mesele haline gelmiştir. Gerçi değişimin gerçekleştirilmesinde ilk başlarda sivil bürokratların askerlere nazaran daha etkili oldukları görülmektedir. Fakat bu denge II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte askerlerin lehine bozulmuştur. Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in ilanından sonra ise sivil bürokratlar ile askerler arasında ideolojik birliktelik sağlanmıştır. Özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra ülke yönetimi tamamıyla modernleşme eliti eline geçmiş ve yepyeni bir kuşak yetiştirilmek amacıyla özel yaşamın en mahrem alanlarına kadar nüfuz etme hedefi güden müstebit modernleşme programları yürürlüğe sokulmuştur. Elbette çok geniş bir alanı kapsayan değişikliklerin başarılı bir şekilde uygulanması ve kazanımların korunmasında askerlere ve bürokratlara büyük vazifeler düşmüştür. Cebir ve zorbalıkla ülkeyi modernleştirmeye zorlayan asker ve bürokratların devrimlere sadakatleri Kemalist ideoloji ile temin edilmiştir. Günümüze kadar devam eden süreç içerisinde bürokrasiyi arkasına alan askerler kendilerine yüklenen bir misyon sonucu 1960, 1971, 1980, 1997 ve 2016 olmak üzere yarım asırda tam beş kez darbe girişiminde bulunarak ülkeye çeki düzen verme hakkını kendilerinde görebilmişlerdir. Ordunun siyasi dramadaki rolü ve etkinlik derecesi üzerinde çalışma yapan William Hale, Türk ordusunun tarihsel mirasının üç ana öğeden meydana geldiğini savunur: Birincisi Osmanlı'nın

yükseliş döneminden itibaren ordunun neredeyse bütünüyle devletle özdeşleşmesi. İkincisi imparatorluğun ölüm sancılarını yaşadığı 19. yüzyılın reform hareketlerinden itibaren subayların Batı teknikleri ve düşünce sistemlerinin benimsenmesine dayalı yeni aydınlanmanın öncüleri olduğuna dair inanç. Üçüncüsü ise Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren –normal şartlarda görevi kışlarla sınırlı olan ancak devlet güvenliği (aslında Kemalist ideoloji) tehlikeye düştüğünde açıkça siyasete müdahale etmekten çekinmeyen yeni bir geleneğin mirasçısı olmasıdır. Modernleşmeye çalışan ülkelerin ortak kaderi olsa gerek, askeri müdahalelere elverişli bir zemin her zaman hazır bulunmaktadır. Siyasal elitler arasındaki rekabet ve muhalefetin şiddeti, milli bilincin gelişmemesi, rejim ve ekonomik kalkınma arayışlarının sürmesi gibi sebepler örgütlü bir güç olan orduyu siyasette etkin kılmakta ve askeri müdahaleler konusunda cesaretlendirmektedir. Halbuki modernleşme sürecini tamamlamış ülkelerdeki ordular siyasal iktidarın buyruğu altındadır. Bu ülkelerde “askeri profesyonellik” ve “sivil kontrol” mekanizmalarının tam anlamıyla işlemesi ordunun siyasal gücünün zayıflamasını sağlamaktadır. Bunun bir sonucu olarak da askerlerin siyasal sürece tesiri daha çok dış politika ve yurt savunması ile ilgili konularla sınırlı kalmaktadır. Türkiye deneyiminde askerin siyasetle bu kadar içli dışlı olmalarında, kendilerini ayrı ve elit bir toplumsal grup gibi görmeleri de etkilidir. 19. ve 20. yüzyılın başlarındaki modernleşme çabalarındaki ağırlıkları bu inançlarını güçlendirmektedir. Askerin sivil toplumdan ayrışmasını ve sürekli ona müdahil konumda

kalmasına değinen Hale, bunun nedenini Osmanlı zamanına kadar giden “askeri eğitim sistemi”ne ve ömür boyu süren “askeri toplumsallaşma”ya bağlar ve şu tespitte bulunur:

“Türk askeri demokrasiye biçimsel olarak bir onay verir ve siyasete bulaşmaları kesinlikle yasaktır fakat devletin ya da Atatürk ilkelerinin tehlikede olduğuna inandıklarında da müdahaleyi meşru görürler.”

Değişmeyen Darbe Gerekçesi: İrtica ve Din Sömürüsü

Ahrar Fırkası’yla başlayan, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Serbest Fırka ile devam eden ve daha sonra Demokrat Parti ve Adalet Partisi’nin kapatılmasıyla ittihad peyda eden “irtica”, “dini siyasete alet etme” bahaneleriyle parti kapatma geleneği 28 Şubat sonrasında Refah ve Fazilet partilerinin kapılarını kilit vurulmasıyla bu alışkanlığını yine terk etmemiş; son olarak ise AK Parti’nin kapatılması teşebbüsüyle karşımıza çıkmış, bu başarısızlığı için siyaset ve toplum üzerindeki etkisinin kırılması amacıyla her türlü yıpratma çabalarına sahne olmuş ve en son çare olarak da kamikaze bir darbe girişimini netice vermiştir.

İrtica bahanesiyle kapatılan ilk parti unvanına sahip Ahrar Fırkası’nın diğer unsurlardan birkaçıyla birleşmesi, İttihad ve Terakki’nin İstanbul merkezinin başka bir deyişle Şeref Sokağı sakinlerinin huzurunu kaçırmıştır. Keyfemayeşa hükümler olmak isteyen bu “cemiyet-i fırkaviye”nin önünde yeni bir fırkanın ortaya çıkması onları telaşa düşürmüştür. Buna engel olmak için ise “hain-i vatan”, “muhi-i millet” ve “irticaiyyun” tabirlerine

sarılan İttihatçılar yeni bir adetin önderleri olmuşlardır. İttihadçıların Ahrar Fırkası’na olmadık şeyleri istinad etmeleri ve İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti’nin siyasi bir fırka olma ihtimalinden endişe etmelerinin gerçek nedeni siyasi kontrolü ellerinden kaçırmamak istemeleridir.

Cumhuriyet döneminde kapatılan ilk parti ünvanına sahip olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın suçu da 6. maddesinin, “Fırka efkar ve itikad-ı diniyeye hürmetkardır” hükmünü taşımasıdır. Bu nedenle Halk Fırkası tarafından “taklib-i hükümet, irtica, kaçakçılığa müzaheret” ile suçlanmıştır. İrtica-ya destek olma ve onu yayma isnadı sürekli olarak bu fırka aleyhine ileri sürülmüş ve “samimiyezsizlik”le suçlanmıştır.

1930 yılında kurulan Serbest Fırka’nın kapatılma gerekçeleri arasında da, Halk Fırkası mebusları tarafından Serbest Fırka’ya oy verenlerin “komünistlik”, “irtica” ve “anarşistlik” ile suçlanmaları bulunmaktadır. Fethi Bey’in partisini savunurken Meclis kürsüsünden yaptığı konuşmada nazar-ı dikkatleri oldukça ilginç noktalara çekmektedir:

“Serbest Fırka’dan evvel, bütün memleket halkının hükümetten memnun olduğu tarzında sözler söyleniyordu. O zamanlar hükümetten memnun olan halk, belediye seçimlerinde neden birden bire mürteci oluverdi? Bu irtica nasıl göründü? Halk laikliği istemiyoruz, halifeyi istiyoruz mu dedi? Hayır efendiler, halkın davranışını irtica olarak takdim edenler, halkın reyini inhisar altına almak isteyenlerdir.” Halk Fırkası çevrelerinin Serbest Fırka’ya yönelttiği irtica isnatları, kendilerinin süratle halkın desteğini kaybetmesinden doğan sıkıntı ve

şaşkınlıktan kaynaklanmıştır. Bu destek kaybının büyük ölçüde Halk Fırka'sının yıllardır uyguladığı baskıcı politikardan çıktığını kabul etmesi mümkün değildi. O zaman Halk Fırka'sının dışından gelen başka bir neden bulmak gerekiyordu. Yine Fethi Bey'in İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya ithafen yaptığı konuşma "irtica" ithamının tamamıyla siyasi endişelerden kaynaklandığını bir belgesi niteliğindedir:

"Bizim kabahatlerimiz arasında hakikaten en mühimi ve Dahiliye Vekili'nin bir türlü affedemediği bir kabahatimiz var. Bu da az zaman sonra hükümete geçmek niyetinde olduğumuzu söylemektir. Bu nasıl affolunur? Hükümet mevkiinde bulunan bir fırka nasıl sonsuza kadar o mevkide kalacağını iddia edebiliyor? Başka bir fırka siyasi mücadele sahasına atılabilir. Fakat Dahiliye Vekili'ne göre bir şartla, o da iktidar mevkiine geçmek niyetinde olduğunu söylememek şartı ile..."

Çok partili hayata geçildikten sonra ise CHP, gelenekçi çevrelerin tezleriyle paralellik içine giren Demokrat Parti'yi (DP) "irticaya destek olmakla", "devrimlere ve Atatürkçülüğe ihanetle" suçlamıştır. Ezanın Arapçaya çevrilmesi, İmam Hatip okullarının çok sayıda açılması, Kur'an kurslarının düzenlenmesi, İslami yayınların sayısının büyük bir artış göstermesi, Mecliste "taaddüd-ü zevcat, İslam'ın resmi devlet dini kabul edilmesi" gibi konuların konuşuluyor olması dinsel istismarın belirtileri olarak görülmüş ve eli kulağında gerici bir tehlikenin varlığı ana propaganda konusu yapılmıştır. Menderes, halkla hiçbir ilişkisi olmayan kibirli ve seçkin bir zihniyetin irtica korkusunun asıl sebebinin 21 Kasım 1952 yılındaki Kayseri konuşmasında şu şekilde açığa vurmuştur:

"Bu memlekette irtica vardır demek, sizlerin kütle halinde geri fikirde mutaassıp ve kara cehaletin pençesi altında bulunduğunuzu; ileriye doğru değil bilakis Ortaçağ karanlıklarına müteveccih olduğunuzu iddia etmektir. Muhalefet çevrelerini zihinlere salmak istediği korkuya bakılacak olursa Türk cemiyeti her an dini bir irtica hareketine derhal geçmeğe müheyya bulunan fakat silah ve süngü tehdidi altında ancak zapt olunabilen geri bir cemiyettir. Bu Türk cemiyetine hakaret etmektir... Muhalefete göre bu memlekette bir avuç insan vardır. Bu münevverler ileri hamleler taraftarı ve inkılapçı insanlardır. Buna mukabil bütün sizler mutaassıpsınız, ileri hareket ve hamlelerin düşmanısınız."

Adalet Partisi'nin (AP) iktidara gelmesiyle yeniden "gerici tehlike" söylemleri siyaset arenasında tedavüle çıkarılmıştır. Bu konuda çok hassas olan ve "irtica"nın zerrelere hissedilen İnönü, "dini fanatizm" in Türkiye için ne derece tehlikeli olduğu konusunda hükümeti uyarmaktan kendini alamamış ve şunları söylemiştir: "İrticaya heves etmeyiniz, teşvik etmeyiniz, komünizmden daha az tehlikeli görmeyiniz; hangisinin daha tehlikeli olduğunu zaman gösterecektir." İnönü'nün kehanetleri tutmuş ve aşırı sol ile aşırı sağ akımların milleti ikiye ayırıp kamplaştırarak önü alınması mümkün olmayan olayların patlak vermesi ihtimali sebebiyle 1971 Muhtıra'sı verilmiştir. Askerler komünizm taraftarı sol akımları, sağ akımlar kadar tehlikeli görmemektedir. Çünkü sol akımlar milletin gelenekleri ve inancına aykırı düşen bir eylem tarzına sahiptirler. Fakat "aşırı sağ" diye nitelendirilen grupların ise cahil varsayılan milletin inançlarını sömürerek rejim aleyhinde etkili bir tepkinin gösterilmesine öncülük edebilmeleri mümkündür. Kemalist rejimin emrine amade ve kendisini Atatürk ilkelerinin "yegane koruyucu"su bilen askerlerin bu tehlikeye karşı önlem almaması ve duyarsız kalması düşünülemeyecek bir olaydır. Yönetimdeki hükümet ise bu sağcı gruplara ödün verdiği ve "irticai" faaliyetlerine göz yumduğundan askerlerin güvenini tamamıyla kaybetmiş ve bir ihtarla istifaya zorlanmıştır.

12 Eylül askeri darbesinin görünürde yapıldığı sebebi "terörle mücadele" olduğu halde bu söylem yapılan hareketin meşruiyeti için yalnızca bir perde olmuş ve gerçek tehlike olarak görülen demokratikleşmeye karşı verilen asıl mücadeleyi kamufle etmiştir. Kafalarındaki ideolojilerine göre Türkiye'ye çeki-düzen vermek isteyen darbeci askeri zihniyet, cahil oy yığını olarak kabul ettiği halktan gelen her türlü isteğe muhalif tavra sahiptir.

Aslında sivil olan her şeyden kuşku duyup nefret eden darbecilerin Meclisi fes edip bir kısım politikacılara seçilme yasağı getirmeleri bunun en net belirtisidir. Onlarca da Türkiye’de bir şeylerin özlenen dünyaya uymadığı bellidir. Fakat yine de darbelerle zor kullanılarak uymamakta direnen yapının hayallerindeki çağdaş uygarlık modeline uydurulmaya çalışılmasından başka çare de yoktur. Kırık parçaları, çiviyle telle tekrar tutturarak bütünlüğü korumaya çalışmak gibi her tarafı çatlayan ve dökülen bir ideolojiyi geçici tedbirlerle ayakta tutmaya çabalayan bir zihniyetin zorlamalı tedbirlerinden başka bir şey değildir 80 darbesi. Bütün bunlarla birlikte dine, milletin yaşam biçimine yeni bir form vermek isteyen darbeciler “Türk-İslam Sentezi” adı altında

yeni bir arayışın içine girmişlerdir. Amaçları ise Kemalist sistemle uyumlu, hak aramayan, itaatkar bir toplum meydana getirmektir. Emir-komuta zincirine bağlı bir toplum meydana getirme uğraşlarının yeni bir versiyonu icra-yı faaliyete sokmak istemişlerdir. Bu baskılara direnemeyen dönemin Başbakanı Turgut Özal, darbecilere güven vermek amacıyla şu teminatı vermek zorunda kalmıştır:

“Yeminle söylüyorum, irtica İran’dan gelmez. Çünkü bir Sünni’yiz, onlar Şii. Bu farkı dini iyi bilenler anlar.”

Postmodern darbe olarak adlandırılan 28 Şubat müdahalesinden sonra da irtica meselesi tekrar gündemi yoğun bir şekilde işgal etmiştir. Milli güvenlik açısından en tehlikeli unsurun irtica olduğunu, adı ve mahiyetinin ise bu sefer net bir şekilde açığa vurulduğunu vurgulayan Cahit Tanyol şu tespitte bulunmuştur:

“Genelkurmay açık seçik olarak tehlikenin adını saptadı: İrtica... Bu irtica sözcüğünün içinde ne vardı, anlamı neydi? Bunu da hiçbir yanlış yoruma meydan vermeyecek şekilde Milli Güvenlik Kurulu’nun askeri kanadı tanımladı: Din sömürüsü.” 15 Temmuz darbe girişimi öncesinde ise irtica suçlamasının formatı önceki dönemlere göre biraz daha farklılık arz etmiştir. Kendisini “muhafazakar demokrat” olarak tanımlayan AK Parti’ye karşı ilk başta “İslamcılık” etiketi üzerinden geliştirilen

eleştirel söylem bazı radikal çevrelerce “DAİŞ ile ortaklık” etmek gibi akla ziyan suçlamalara kadar varmıştır. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra Pennsylvania’da yabancı gazetecilerin sorularını cevaplayan Fetullah Gülen, darbenin meşruluğunu savunma amacını güden açıklamalarını IŞİD/DAİŞ’e destek verilmesi üzerine bina etmiştir:

“IŞİD ve Nusra sürekli bu hükümet tarafından desteklendi... Hala IŞİD’e yardım ediyor, para veriyor, tedavi ediyor... Dünyada en çok IŞİD’e katılanlar Türkiye’den katılıyor. Şu anda bile Türkiye’nin sokaklarında IŞİD geziyor... Dünya kamuoyunda sanki IŞİD’le savaşıyormuş gibi duruyorlar ama aslında savaşmıyorlar. Katiiyen IŞİD’den vazgeçmiş değiller. Dünyada IŞİD’in en büyük müdafisi bizdekiler, iktidardakilerdir.” Darbelere zemin hazırlamak için oluşturulan tüm buhran dönemlerinde siyasete ve politikacılara olan güvensizliğin alabildiğince derinleştirilmek istendiğine şahit olunur. Bu dönemlerde siyaset, politikacılar ve müessese olarak da Meclis tartışmaya açılır. Bunun anlamı ise demokratik sistemin yıpratılması arzusudur. Dünya üzerinde bütün toplumların uzun tecrübeler sonucunda ulaşılabildikleri –mahzurları en az seviyede bulunan– en son gelinen ideal sistem olan anayasal parlamenter demokrasiyi kabullenemeyişin açık bir göstergesidir darbeler. Fakat darbelerden sonra kurulan geçici hükümetlerle de anlaşılmıştır ki arkasında halkın desteği olmayan hiçbir zümre kim olursa olsun

başarısızlığa mahkumdur. 15 Temmuz zaferi ise toplumun canı pahasına sahip çıktığı bir demokratik sisteme artık darbelerle balans ayarı vermenin mümkün olamayacağını tüm dünyaya ispat etmiştir.

Sonuç

Batı medeniyeti, bir zamanlar insanlığın ulaşılabilirliği en son nokta olarak görülmüştür. Her yerde ve her zamanda uygulanabilir olma iddiasıyla kendisine evrensellik atfedilen Batı medeniyeti diğer toplumlar için de ulaşılması gereken bir ideal olarak sunulmuştur. Kendisini büyüten askeri ve siyasi sistemin çökme noktasına gelmesi Osmanlı'yı da zaruri olarak bu ideale yapışmaya zorlamıştır. Modern düşünce ve tekniklerin öncelikle orduyu şekillendirmesi askerleri toplum içinde özel bir konuma yerleştirmiştir. Zaten kendilerini ayrı elit olarak gören askerler tarih boyunca siyasetin dışında kalmak istemediklerini her fırsatta göstermişlerdir. Cumhuriyet'ten sonra rejimi koruma ve kollama görevine tayin edilen ordu, Atatürk ilkelerinin "yegane koruyucu"su olma motivasyonu ile milli güvenliği (aslında devrimlerin geleceğini) tehlikede gördüğü her durumda darbe teşebbüsünde bulunmuş ve siyasete ayar vermeye cüret etmiştir. Askerlerin kendilerini adadıkları Kemalist ideoloji yaşamın en sıradan alışkanlıklarına kadar nüfuz etmek niyetini taşımıştır. Bu hedefin başarıya ulaşması ise toplum hayatının her alanında dini motifler ve mesajlar taşıyan şair-i İslamiye'nin reforme edilerek etkisinin kırılmasını gerektirmiştir. İdeolojiler bekaları ve selametleri için üzerlerinde bağımsız sivil frenlerin olmasından endişe duyarlar. Belirli bir elitin tikel çıkarlarını milli ya da evrensel çıkarlar gibi göstererek durumlarını meşrulaştırmaya çalışırlar. Gerçekleri perdelemek için de eskimeyen bazı mazeretleri icat ederler ya da asılsız iddiaların karışıklığı içinde hiç kimseyi ikna etme endişesi taşımadan süslü püslü örtülerle olayları kamufle etmeye çalışırlar. Ülkemizde yaşanan darbelerde gerçekleri perdelemek için en fazla kullanılan "irtica" ve "dini siyasete alet" iddiaları bu perspektiften değerlendirilmelidir. "İrtica" fobisiyle son yüzyılda birçok defa toplumun talepleri baskı altında tutularak sessizleştirilmiştir. Her ne zaman ki toplumun arzuları iktidar mevkilerinde makes

bulmuşsa her daim nevrotik tepkilerle bastırılarak geri adım atmaya zorlanmıştır.

Şu an gelinen nokta ise devletin ve ideolojisinin fetişleştirildiği müstebit idarenin hakimiyeti ile sivil toplum anlayışını benimseyen demokratik, hürriyetçi bir sistem tercihinin yapılmasına dayanmıştır. Bireyi devlet gücü karşısında koruyacak sivil bir toplumun bulunmadığı sistemlerde devlet kutsallaşır ve halkıyla arasında uzun bir mesafe meydana gelir. Bu sebeple devletin, toplumu yönetilecek bir sürü olarak görme alışkanlığını bütünüyle terk etmesi ve tam anlamıyla hizmetkar olma yaklaşımını benimsemesi gerekmektedir. Bunun yolu ise sivil toplum anlayışının benimsenmesiyle ne askerin ne devletin herhangi bir kurumunun kolayca müdahale edemeyeceği bir kamu alanı oluşturmaktan ve demokratik sistemi de toplumun bütün kesimlerini kucaklayan bir yapılanmaya dönüştürmekten geçmektedir.

Toplum hayatında açılan yeni bir çığır fitrat ve yaratılış kanunlarına uygun olmalıdır. Varlığı ve insanın yaratılış gayeleri ile vazifeleri gerçek anlamda bilinmeden bu uygunluğun temin edilmesi ise imkansızdır. Bu nedenle varlığı mekanik ve parçalar olarak gören modern düşüncenin, geçici dünya hayatında kurmak istediği yalancı cennet hülyasıyla insanlığı mutlu etmesi, insaniyetin ve medeniyetin en yüksek seviyelerine çıkarması mümkün değildir. İnsanın bedenine geçici cennet-misal hazları yaşatan fakat ruhunu daimi cehennem azapları içinde bırakan bir medeniyetin ilericiliği de sathidir. Bunlarla birlikte terakki, ilerleme ve saadet olarak sunulan her şey ölüm gerçeği karşısında sönmeye, bitmeye ve değerini yitirmeye mahkumdur. Halbuki insanlığın gerçek terakkisi sınırsız emellerini ve arzularını tatmin edebildiği ebedi ahiret hayatı ile gerçekleşebilir. İşte din ve İslamiyet dünya hayatında insana verilen istidad ve kabiliyetleri sümbüllendirerek ahiret hayatında onlara daimi neticeler kazandıran kemalat ve terakkinin tüm esaslarına cami olmasıyla gerçek manada ilericidir. Bedenin gelişmesiyle fitri olarak büyüyen ten gibi İslamiyet ve Kur'an'ın prensipleri de insanın hem dünyada hem de ahiretteki terakkisini temin eden yegane çaredir.

Bireyi devlet gücü karşısında koruyacak sivil bir toplumun bulunmadığı sistemlerde devlet kutsallaşır ve halkıyla arasında uzun bir mesafe meydana gelir.